

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

BM-II.059.1.409.2026

Warszawa, /elektroniczny znacznik czasu/

Pan
Włodzimierz Czarzasty
Marszałek Sejmu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku,

w odpowiedzi na interpelację nr 18256 Pani Posłanki Barbary Bartuś wraz z grupą posłanek, w sprawie zasad nabywania prawa do renty rodzinnej przez wdowy oraz możliwości obniżenia wieku uprawniającego do tego świadczenia, proszę przyjąć poniższe informacje.

Renta rodzinna jest świadczeniem z ubezpieczenia społecznego, którego podstawowym celem jest zapewnienie środków utrzymania członkom rodziny osoby zmarłej, którzy w wyniku jej śmierci utracili źródło utrzymania. Zasady nabywania prawa do renty rodzinnej oraz ustalania jej wysokości zostały szczegółowo określone w ustawie z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2025 r. poz. 1749, z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą emerytalną”.

Zgodnie z art. 65 ust. 1 ustawy emerytalnej renta rodzinna przysługuje uprawnionym członkom rodziny osoby, która w chwili śmierci miała ustalone prawo do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy albo spełniała warunki wymagane do uzyskania jednego z tych świadczeń.

Renta rodzinna ma charakter świadczenia pochodnego względem uprawnień emerytalno-rentowych zmarłego ubezpieczonego. Jej wysokość pozostaje związana zarówno ze stażem ubezpieczeniowym, jak i wysokością składek odprowadzanych przez zmarłego na ubezpieczenia społeczne. Istotą tego świadczenia jest zapewnienie ochrony osobom, które w związku ze śmiercią żywiciela rodziny znalazły się w trudniejszej sytuacji ekonomicznej i mogą mieć ograniczone możliwości samodzielnego zabezpieczenia swoich potrzeb.

Zgodnie z art. 70 ustawy emerytalnej prawo do renty rodzinnej przysługuje wdowie, jeżeli w chwili śmierci męża ukończyła 50 lat lub była niezdolna do pracy. Uprawnienie to przysługuje również wdowie, która nie osiągnęła wskazanego wieku, jeżeli wychowuje co najmniej jedno z dzieci, wnuków lub rodzeństwa uprawnione do renty rodzinnej po zmarłym mężu, które nie ukończyło 16 roku życia, a w przypadku kontynuowania nauki – 18 roku życia. Ponadto prawo do renty rodzinnej może uzyskać wdowa, która ukończyła 50 lat lub stała się niezdolna do pracy po śmierci męża, jeżeli nastąpiło to nie później niż w ciągu 5 lat od jego śmierci albo od zaprzestania wychowywania dziecka uprawnionego do renty rodzinnej.

Powyższe regulacje wskazują, że obowiązujący system uwzględnia różnorodne sytuacje życiowe osób owdowiałych, w tym również tych, które spotkało to w wieku 45 – 49 lat. Kryteria nabycia prawa do renty rodzinnej nie odnoszą się wyłącznie do wieku, ale obejmują również takie przesłanki jak stan zdrowia, obowiązki opiekuńcze oraz sytuację rodzinną osoby ubiegającej się o świadczenie. Takie ukształtowanie przepisów pozwala kierować wsparcie przede wszystkim do osób, które z uwagi na szczególne okoliczności mogą mieć ograniczone możliwości samodzielnego utrzymania się po śmierci małżonka.

Należy również podkreślić, że renta rodzinna nie stanowi świadczenia o charakterze powszechnym, przysługującego każdej osobie po śmierci małżonka, lecz jest świadczeniem z systemu ubezpieczeń społecznych, którego celem jest zabezpieczenie osób, które w następstwie śmierci ubezpieczonego utraciły lub istotnie ograniczyły możliwość samodzielnego utrzymania. Z tego względu warunki nabycia prawa do tego świadczenia zostały powiązane z określonymi przesłankami wskazującymi na zwiększone ryzyko trudnej sytuacji ekonomicznej.

Jednocześnie należy zauważyć, że osoby młodsze, które utraciły małżonka, co do zasady posiadają większe możliwości kontynuowania aktywności zawodowej lub powrotu na rynek pracy. Z tego względu ustawodawca przewidział rozwiązania umożliwiające udzielenie czasowego wsparcia w okresie przejściowym, w szczególności w postaci okresowej renty rodzinnej, o której mowa w art. 70 ust. 4 ustawy emerytalnej. Świadczenie to może zostać przyznane wdowie lub wdowcowi, którzy nie spełniają warunków do uzyskania renty rodzinnej na zasadach ogólnych, nie posiadają niezbędnych środków utrzymania oraz wymagają wsparcia w związku z koniecznością dostosowania się do nowej sytuacji życiowej. Okresowa renta rodzinna ma charakter przejściowy i służy stworzeniu warunków do podjęcia zatrudnienia, uzyskania nowych kwalifikacji lub przekwalifikowania zawodowego, a w konsekwencji osiągnięcia samodzielności ekonomicznej. Okresowa renta rodzinna może być przyznana na okres jednego roku od dnia śmierci małżonka albo na czas uczestnictwa w zorganizowanym szkoleniu mającym na celu uzyskanie kwalifikacji do wykonywania pracy zarobkowej, nie dłużej jednak niż przez okres 2 lat od dnia śmierci małżonka. Rozwiązanie to stanowi instrument wsparcia dla osób, które wymagają czasu na odzyskanie samodzielności ekonomicznej.

Niezależnie od powyższych regulacji ustawodawca przewidział również możliwość przyznania świadczenia w drodze wyjątku, o którym mowa w art. 83 ust. 1 ustawy emerytalnej. Świadczenie to może zostać przyznane przez Prezesa Zakładu Ubezpieczeń Społecznych osobom, które wskutek szczególnych okoliczności nie spełniają warunków wymaganych do uzyskania emerytury lub renty w zwykłym trybie, a jednocześnie nie mogą podjąć pracy ze względu na całkowitą niezdolność do pracy lub wiek oraz nie posiadają niezbędnych środków utrzymania. Świadczenie w drodze wyjątku ma charakter szczególny i nadzwyczajny. Jest ono kierowane wyłącznie do osób znajdujących się w wyjątkowo trudnej sytuacji życiowej, wobec których wystąpiły szczególne okoliczności uniemożliwiające nabycie prawa do świadczenia na zasadach ogólnych. Rozpatrzenie wniosku w tym trybie jest możliwe po uprzednim ostatecznym ustaleniu braku prawa do świadczenia w zwykłym trybie.

Jednocześnie należy wskazać, że ustawą z dnia 26 lipca 2024 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1243) wprowadzono nowe zasady zbiegu prawa do renty rodzinnej po zmarłym małżonku z prawem do własnego świadczenia emerytalno-rentowego, określane jako renta wdowa.

Wprowadzenie możliwości wypłaty świadczeń w zbiegu stanowi istotne rozszerzenie dotychczasowego systemu wsparcia osób owdowiałych. Dotychczas osoba posiadająca prawo do własnego świadczenia emerytalnego lub rentowego oraz prawo do renty rodzinnej po zmarłym małżonku co do zasady mogła pobierać tylko jedno z tych świadczeń. Nowe rozwiązanie umożliwiło częściowe łączenie świadczeń, zwiększając bezpieczeństwo finansowe osób, które po śmierci współmałżonka ponoszą wyższe koszty utrzymania

i znajdują się w trudniejszej sytuacji ekonomicznej. Rozwiązanie to zostało zaprojektowane z uwzględnieniem zarówno potrzeby zapewnienia dodatkowej ochrony osobom owdowiałym, jak również konieczności zachowania stabilności finansowej systemu ubezpieczeń społecznych. Przyjęte przepisy stanowią odpowiedź na zgłaszane oczekiwania społeczne, przy jednoczesnym uwzględnieniu możliwości finansowych Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz budżetu państwa.

Odnosząc się do postulatu obniżenia wieku uprawniającego wdowy do nabycia prawa do renty rodzinnej, należy wskazać, że obowiązujące przepisy zostały ukształtowane z uwzględnieniem szczególnej sytuacji osób, które z uwagi na wiek, stan zdrowia lub związane z pełnieniem obowiązków rodzinnych ograniczenia, mogą napotykać trudności w samodzielnym zapewnieniu sobie odpowiednich warunków bytowych. Przyjęte rozwiązania mają na celu zapewnienie ochrony osobom znajdującym się w szczególnie uzasadnionej sytuacji życiowej. Jednocześnie należy wskazać, że obecnie nie są prowadzone prace zmierzające do zmiany przepisów dotyczących obniżenia wieku uprawniającego wdowy do nabycia prawa do renty rodzinnej.

Przyjęty w ustawie emerytalnej próg wieku stanowi jeden z elementów konstrukcyjnych systemu renty rodzinnej i służy określeniu kręgu osób, które – ze względu na swoją sytuację życiową – wymagają szczególnego wsparcia ze strony systemu zabezpieczenia społecznego. Obowiązujące przepisy nie ograniczają jednak ochrony wyłącznie do osób, które osiągnęły określony wiek, ponieważ przewidują również możliwość uzyskania prawa do świadczenia przez osoby młodsze, jeżeli spełniają inne ustawowe przesłanki, w szczególności związane z wychowywaniem dzieci lub niezdolnością do pracy.

Należy również zauważyć, że samo obniżenie wieku uprawniającego do renty rodzinnej nie prowadziłoby automatycznie do uzyskania prawa do renty wdowiej. Jednym z warunków uzyskania prawa do świadczenia w zbiegu jest bowiem posiadanie prawa do renty rodzinnej po zmarłym małżonku nie wcześniej niż 5 lat przed osiągnięciem wieku emerytalnego określonego w art. 24 ust. 1 ustawy emerytalnej (tj. dla kobiet i mężczyzn zgodnie z obowiązującymi przepisami dotyczącymi wieku emerytalnego).

Wprowadzone warunki uzyskania prawa do renty wdowiej wynikają z założenia, że rozwiązanie to powinno być skierowane przede wszystkim do osób, które utraciły współmałżonka w późniejszym okresie życia i które z uwagi na wiek oraz ograniczone możliwości zwiększenia aktywności zawodowej mogą mieć trudności w poprawie swojej sytuacji materialnej.

Ewentualne obniżenie wieku uprawniającego do renty rodzinnej wymagałoby zatem nie tylko analizy skutków dla osób bezpośrednio zainteresowanych, ale również oceny wpływu takiej zmiany na spójność całego systemu zabezpieczenia społecznego, w tym relacje pomiędzy poszczególnymi świadczeniami oraz zasady ich finansowania. Szacunki takie nie były wykonane. Zakład Ubezpieczeń Społecznych nie posiada danych, które pokazują ilu wdowom w latach 2023-2025 odmówiono prawa do renty rodzinnej wyłącznie z powodu niespełnienia kryterium wieku.

Należy przy tym podkreślić, że system emerytalno-rentowy ma charakter powszechny, a jego rozwiązania wpływają na sytuację milionów ubezpieczonych i świadczeniobiorców. Każda zmiana zasad przyznawania świadczeń wymaga zatem szczegółowej oceny skutków społecznych, prawnych oraz finansowych. Odpowiedzialne kształtowanie polityki społecznej wymaga zachowania równowagi pomiędzy potrzebą zwiększania ochrony osób

wymagających wsparcia a koniecznością zapewnienia długoterminowej stabilności finansowej systemu.

Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej stale monitoruje sytuację osób starszych oraz osób pozostających w trudniejszej sytuacji materialnej po utracie współmałżonka. Zgłaszane postulaty dotyczące zmian w systemie emerytalno-rentowym są analizowane, przy czym każdorazowo wymagają one uwzględnienia zarówno potrzeb społecznych, jak i realnych możliwości finansowych państwa.

Należy przy tym podkreślić, że każda zmiana w systemie emerytalnym i rentowym wiąże się z istotnymi konsekwencjami finansowymi. Rozszerzenie zakresu podmiotowego osób uprawnionych do świadczeń powoduje wzrost wydatków Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, co w konsekwencji oznacza konieczność zwiększenia dotacji z budżetu państwa. Z tego względu propozycje zmian wymagają szczegółowej analizy oraz uwzględnienia długofalowych skutków dla stabilności finansów publicznych.

W kwestii uprawnień do renty wdowiej należy wskazać, że zgodnie z art. 16 ustawy z dnia 26 lipca 2024 r. Rada Ministrów dokona w 2028 r. przeglądu funkcjonowania przepisów dotyczących świadczeń wypłacanych w zbiegu. Przegląd ten będzie uwzględniał sytuację społeczno-gospodarczą kraju oraz położenie osób uprawnionych do wypłaty świadczeń w zbiegu.

Ocena ta będzie stanowiła podstawę do kompleksowej analizy funkcjonowania instytucji renty wdowiej, w tym zakresu osób uprawnionych, skuteczności przyjętych rozwiązań oraz ich wpływu na sytuację materialną świadczeniobiorców. Wyniki przeglądu mogą stanowić podstawę do rozważenia ewentualnych dalszych działań legislacyjnych, jeżeli będzie to uzasadnione zarówno względami społecznymi, jak i możliwościami finansowymi państwa.

Podsumowując, obowiązujące regulacje dotyczące renty rodzinnej oraz renty wdowiej stanowią element kompleksowego systemu zabezpieczenia społecznego osób, które znalazły się w szczególnie trudnej sytuacji po śmierci małżonka. System ten uwzględnia zróżnicowane potrzeby osób uprawnionych, zapewniając wsparcie osobom spełniającym ustawowe przesłanki, a jednocześnie zachowując równowagę pomiędzy oczekiwaniami społecznymi i możliwościami finansowymi państwa.

Priorytetem pozostaje zapewnienie skutecznej ochrony socjalnej seniorom oraz osobom owdowiałym, przy jednoczesnym prowadzeniu odpowiedzialnej polityki finansowej państwa i dbaniu o stabilność systemu zabezpieczenia społecznego. Podejmowanie decyzji w tym obszarze musi uwzględniać zarówno indywidualną sytuację osób wymagających wsparcia, jak również długofalowe konsekwencje dla całego systemu emerytalno-rentowego.

Z wyrazami szacunku

z up. Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
Małgorzata Baranowska
Podsekretarz Stanu
/-kwalifikowany podpis elektroniczny-/